

Педагогічні умови ефективності організації самостійної роботи студентів

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов

ефективності організації самостійної роботи студентів.

1.1 Сутність і структура самостійної роботи студентів

1.2 Педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів

РОЗДІЛ 2. Експериментальне дослідження методики організації

самостійної роботи студентів

2.1. Організація й проведення експерименту

2.2. Аналіз отриманих результатів

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Реформування системи освіти в Україні на принципово нових соціально-економічних засадах зумовлює посилення уваги суспільства до підвищення загальноосвітньої, фахової, комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів, забезпечення їхньої конкурентоспроможності.

Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, яка спрямована на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності студентів в умовах залучення до процесу пізнання інформаційних та телекомунікаційних комп'ютерних технологій, які формують навички самоорганізації та самоосвіти.

Згідно з Положенням "Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань.

Виконання завдань, що постали перед вищою школою, вимагають пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розроблення нових методів та організаційних форм взаємодії викладача і студента. Разом з тим самим життям доведено, що тільки ті знання, до яких студент прийшов самостійно, завдяки власному досвіду, думці та діям, стають справді міцним його здобутком. Саме тому вища школа поступово переходить від передавання інформації у готовому вигляді до керівництва самостійною пізнавальною діяльністю студентів, формування у них досвіду самостійної навчальної роботи.

Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі повинна стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців.

Зміна концептуальної основи й розширення функцій самостійної роботи студента не тільки веде до збільшення її обсягу важливості, а й викликає зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні (організаційні, методичні) засоби забезпечення самостійної роботи студентів.

Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи у коледжі, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру.

Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залученню студентів до творчої активності.

Самостійна робота у коледжі передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, повторення та закріплення, його застосування на практиці. Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань.

З одного боку, самостійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого боку, – це особлива форма навчально-наукової діяльності.

У сучасних умовах інформатизації суспільства та оновлюваної педагогічної системи проблема самостійності виходить на якісно новий рівень. Аналіз досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів дозволяє визначити основні напрями активного застосування інформаційних технологій у навчальному середовищі: розширення можливостей підвищення якості освіти, відкриття нових можливостей розвитку мислення студентів, підбір індивідуальних способів отримання знань шляхом самостійної роботи за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, як фактора зближення сфери освіти з реальним світом, поєднуючи традиційні та сучасні методи навчання, що сприяє створенню єдиного освітнього інформаційного середовища.

Тема досвіду «Педагогічні умови ефективності організації самостійної роботи студентів».

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців у закладах II рівня акредитації.

Предмет дослідження – педагогічні умови ефективності організації самостійної роботи студентів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови, що сприяють ефективній організації самостійної роботи студентів педагогічного коледжу у процесі викладання.

Об'єкт, предмет і мета дослідження обумовили такі завдання:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії й практиці.
2. Дослідити особливості організації викладачами самостійної роботи студентів педагогічного коледжу в сучасних умовах.
3. Обґрунтувати структуру керівництва самостійною роботою студентів у коледжі.
4. Теоретично обґрунтувати й апробувати технологію організації самостійної роботи студентів коледжу у процесі викладання.
5. Розробити систему алгоритмів самопідготовки студентів, форми контролю та самоконтролю з метою забезпечення ефективної самостійної роботи студентів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.

1.1 Сутність і структура самостійної роботи студентів

Відповідно до Положення "Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", самостійна робота студента є **основним** засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Розширення функцій та зростання ролі самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення її обсягу, а й обумовлює зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру.

Цілеспрямована сукупність дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу передбачає **самостійність** – можливість здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного керування.

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити від 15 до 55% навчального програмового матеріалу) та дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента.

Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залученню студентів до творчої активності.

Самостійна робота у коледжі передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, повторення та закріплення, його застосування на практиці. Ефективність

самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань.

З одного боку, самостійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого боку, – це особлива форма навчально-наукової діяльності.

У сучасних умовах інформатизації суспільства та оновлюваної педагогічної системи проблема самостійності виходить на якісно новий рівень. Аналіз досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів дозволяє визначити основні напрями активного застосування інформаційних технологій у навчальному середовищі: розширення можливостей підвищення якості освіти, відкриття нових можливостей розвитку мислення студентів, підбір індивідуальних способів отримання знань шляхом самостійної роботи за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, як фактора зближення сфери освіти з реальним світом, поєднуючи традиційні та сучасні методи навчання, що сприяє створенню єдиного освітнього інформаційного середовища.

Самостійну роботу студентів можна класифікувати за різними критеріями:

1. За характером керівництва і способом здійснення контролю за якістю знань з боку викладача (з урахуванням місця, часу проведення), можна виділити:

- а) аудиторну - поза аудиторну (3-4 години на день, у т. ч. й у вихідні);
- б) колективну роботу під контролем викладача - індивідуальні заняття з викладачем.

2. За рівнем обов'язковості:

- а) обов'язкову, визначену навчальними планами і робочими програмами (виконання домашніх завдань, підготовка до лекцій, практичних робіт та різновиди завдань, які виконуються під час ознайомлювальної, навчальної, виробничої, переддипломної практики; підготовка і захист дипломних та курсових робіт тощо);
- б) рекомендовану (участь у роботі наукових гуртків, конференціях, підготовка наукових тез, статей, доповідей, рецензування робіт тощо);
- в) зніційовану (участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності, підготовка технічних засобів навчання тощо).

3. За рівнем прояву творчості:

- а) репродуктивну, що здійснюється за певним зразком (розв'язування типових задач, заповнення таблиць, моделювання схем, виконання тренувальних завдань, що вимагають осмислення, запам'ятовування і простого відтворення раніше отриманих знань);
- б) реконструктивну, яка передбачає слухання і доповнення лекцій викладача, складання планів, конспектів, тез тощо.
- в) евристичну, спрямовану на вирішення проблемних завдань, отримання нової інформації, її структурування (складання опорних конспектів, схем-конспектів, анотацій, побудову технологічних карт, розв'язання творчих завдань).
- г) дослідницьку, яка орієнтована на проведення наукових досліджень (експериментування, проектування приладів, макетів, теоретичні дослідження та ін.).

1.2 Педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів

Досвід роботи зі студентами показав, що при традиційній формі навчання самостійна робота студентів в основному обмежується вивченням конспектів лекцій, рідше – опрацюванням підручника чи виконанням конкретного завдання. А тому самостійній роботі теж потрібно навчати студентів, формувати у них необхідні вміння й навички, оскільки несформованість психологічної готовності до самостійної роботи, незнання загальних правил її самоорганізації, невміння реалізувати поставлені завдання є основною причиною недостатньої ефективності такої роботи. Елементами якісного навчання вважається формування прийомів моделювання самої навчальної діяльності, послідовне відпрацювання раціональних прийомів роботи з навчальним матеріалом, оволодіння прийомами поглибленого і в той же час інтенсивного навчання, складання планів різноманітних дій, конспектування, постановки і розв'язання навчально-практичних завдань. Саме тому послідовне відпрацювання раціональних прийомів роботи з навчальним матеріалом нами визначено як одну із важливих ефективних педагогічних умов організації самостійної роботи студентів.

З урахуванням того, що самостійну роботу студента поділяють переважно на два види: аудиторну, тобто виконувану в процесі аудиторних занять за розкладом, і

позааудиторну, що передбачає підготовку до аудиторних занять, виконання самостійних завдань під час лабораторних і практичних занять, на семінарах: роботу над окремими темами навчальних дисциплін; виконання контрольних, курсових робіт та кваліфікаційного чи дипломного наукового дослідження; проходження практик і виконання передбачених ними завдань; підготовку до всіх видів контрольних випробувань, до підсумкової атестації; участь у наукових і науково-практичних конференціях і семінарах. Саме тому усі зазначені види робіт нами визначено як досить важливу педагогічну умову організації самоосвітньої діяльності студентів. Під час аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських) організовується планове конспектування лекцій, навчання студентів працювати з опорними конспектами, виконання завдань. На практичних заняттях створюються умови для проведення дискусій з актуальних проблем сучасної школи, студентського життя, захищається та чи інша позиція. Істотною деталлю є нерозривний зв'язок аудиторних і позааудиторних завдань. Зокрема, в позааудиторний час продовжується пошук варіантів проведення різних суперечок, конструювання різних відповідей. Таким чином, у системі самостійної роботи здійснюється закономірний процес переходу студентів від репродуктивної до діяльності пошукової, творчої. Однією із важливих педагогічних умов організації самостійної роботи студента може бути включення елементів самостійної роботи в лекційний курс: у процесі викладу лекційного матеріалу відводиться час на осмислення проблеми, складання плану, пошуки розв'язання проблеми, формулювання проблеми, висунення гіпотез тощо.

Ефективним вважається розв'язання студентами пізнавальних завдань, що передбачають порівняння фактів, явищ, пояснення їх причин, зіставлення позицій, створення такої ситуації, у якій студент іде на один-два кроки попереду викладача. Виправдовують себе вікторинний та проблемний методи ведення заняття, що дає можливість здійснювати систематичний і швидкий зворотний зв'язок викладача з кожним студентом, тим самим перетворюючи в єдиний процес навчання, контроль і корекцію знань студентів. Ці методи корисні у тих випадках, коли у змісті лекції є

багато формулювань, стислих тверджень чи наявні суперечливі факти, що потребують створення ситуації пошуку, визначення шляхів їх розв'язання.

Значне місце в самостійній роботі відводиться підготовці до семінарських чи практичних занять. Пожвавленню і результативності її сприяють активні методи навчання, перевірені практикою колективна та індивідуальна форми організації самостійної роботи. З-поміж колективних форм найбільш ефективними визнані творчі семінари (дається проблема, що містить різні варіанти розв'язання, різні підходи, пропонується література, а студенти повинні виявити самостійність у виборі варіантів, зіставити позиції, аргументувати свою позицію), дискусія з актуальних проблем дидактики, ділові ігри, робота проблемних груп, самостійне опрацювання окремої теми курсу.

Метод навчальних ігор нами визначено як одна із досить результативних педагогічних умов, що забезпечує формування і розвиток самостійного мислення, викликає емоційну готовність і живий інтерес. Ігрові заняття не тільки сприяють виробленню навичок самостійної роботи, розвитку наукових інтересів, потреби в самоосвіті, але й дають можливість контролю як позааудиторної, так і аудиторної самостійної роботи студентів.

Дидактична гра — це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, що вивчаються, а також фрагментів майбутньої професійної діяльності. У дидактичній грі основним типом діяльності є навчальна діяльність, що вплітається в ігрову і набуває рис спільної ігрової навчальної діяльності. Навчальні ігри істотно впливають на формування якостей, необхідних майбутньому вчителю, — оперативності, гнучкості, логічної грамотності, уміння перевірити правильність суджень, самостійно переносити знання і навички в нові ситуації. Участь в ігровому занятті вимагає від студента не лише значної самостійної роботи, але й великої волі, звички виступати перед аудиторією. Підготовка й участь у грі сприяють перебудові мисленнєвої діяльності, накопиченню досвіду самостійної діяльності.

Як переконують спостереження, ефективною педагогічною умовою організації майбутніх кваліфікованих спеціалістів до самоосвітньої діяльності у сучасному інформаційному суспільстві є: забезпечення поступової інформатизації системи

освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу; упровадження дистанційного навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій поряд з традиційними засобами; розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб; створення індустрії сучасних засобів навчання, які відповідають світовому науково-технічному рівню.

Для оволодіння навчальним матеріалом можна пропонувати студентам різноманітні методи самостійної роботи з книгою: складання плану прочитаного, складання тез, конспектування, анотація, цитування, рецензування, реферування, нотування (виписування незрозумілих слів з подальшим тлумаченням).

Велику роль у сучасному освітньому процесі відіграють нові інформаційні технології, що відкривають студентам доступ до багатьох джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, створюють усі умови для творчої діяльності та формування професійних умінь і навичок. Використання комп'ютера у процесі вивчення педагогічних дисциплін, нами визначено як однією з важливих педагогічних умов, спрямованої передусім на розв'язання таких дидактичних завдань:

- ✓ Реалізація навчальних можливостей відео й аудіо-матеріалів.
- ✓ Створення і тиражування на лазерних компакт-дисках електронних програм, посібників, методичних рекомендацій, зразків текстів тощо;
- ✓ Розширення джерел інформації за рахунок Інтернет-мережі;
- ✓ Забезпечення усіма необхідними матеріалами для самостійного навчання;
- ✓ Моделювання ситуативних вправ і завдань; Виконання тестових завдань і швидкої та якісної їх перевірки.

Технології навчання повинні забезпечувати реалізацію індивідуально зорієнтованого підходу у підготовці майбутнього спеціаліста до професійної діяльності.

Наступною обов'язковою педагогічною умовою організації самостійної роботи є звітність студентів перед викладачем про її результати. Форми контролю можуть бути найрізноманітніші: усні чи письмові, індивідуальні чи групові, вибіркові чи

тематичні. Задля цього нами визначено види робіт, що формують у студентів прийоми навчальної діяльності та мотивації до самоосвіти:

а) прийоми опрацювання теоретичного матеріалу, об'єднання навчального матеріалу у великі блоки виділення загальних ідей, принципів, законів, правил, формул, запис великих блоків матеріалу у вигляді схем;

б) прийоми культури читання (динамічного читання великими синтагмами) і культури слухання, прийоми короткого і раціонального запису (виписки, план, тези, конспект, анотація реферат, загальні прийоми роботи з книжкою);

в) загальні прийоми запам'ятовування – розподіл навчального матеріалу, використання особливих прийомів мнемотехніки з опорою на зорову і слухову пам'ять; г) загальні прийоми пошуку додаткової інформації (робота з бібліографічними довідниками, каталогами, словниками, енциклопедіями).

Проблемою розвитку самостійної особистості студента займаються педагоги не лише в Україні, а й в інших країнах Європи та США. У навчально- методичній літературі обґрунтовано різні педагогічні умови до вирішення цієї проблеми: можна навчати студента прийомів вивчення програмового матеріалу, методів самооцінки або компенсаторних стратегій у самостійному вирішенні проблемних завдань, а також усвідомлення своїх власних особливостей когнітивного підходу й усунення недоліків у цьому плані.

Конкретизований науковцем контекст самоосвітньої діяльності студента в сучасних умовах дає чіткі орієнтири для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу щодо трансформування її в усвідомлювану науково-дослідну роботу, що є однією з найефективніших педагогічних умов організації самостійної роботи студентів.

Під час організації самостійної роботи студентів у контексті викорис- тання інформаційних технологій ми спираємося на методологічні підходи: диференційний, системний та структурно-функціонального зв'язку.

Диференційний підхід щодо застосування інформаційно-комунікативних технологій у навчанні дозволяє розширити доступність навчання, відбувається зміна якості навчання, засвоєння нових технологій, використання додаткових ресурсів

навчання та відбувається посилення ролі самостійної роботи студентів у навчальному процесі.

Об'єктивна необхідність у системному підході в організації самостійної роботи студентів характеризує активне використання інформаційних технологій як ефективні методи, що забезпечують системність та структурно-функціональну зв'язність навчального матеріалу.

Усі сучасні освітні технології спрямовані на те, щоб привчити студента працювати самостійно, так як саме ця якість дає можливість успішно адаптуватися в умовах швидкозмінного суспільства. Головну роль в організації самостійної роботи студентів мають ті інформаційні технології, які відкривають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, дають можливості для творчості, набуття та закріплення навичок, дозволяють реалізувати нові форми й методи навчання.

Інформаційні технології в освіті – це не просто засоби навчання, а й якісно нові технології в підготовці конкурентоздатних фахівців. Вони дозволяють істотно розширити творчий потенціал студентів, виходячи за рамки традиційної моделі навчання. Вміння вчитися самостійно набувається з застосуванням електронних навчальних матеріалів, освітніх баз даних, комп'ютерних навчальних програм, систем тестування.

Навчити студентів користуватися можливостями самостійної роботи з урахуванням інформаційних технологій – це складний і тривалий процес. У дидактиці зазначено, що розвиток самостійності відбувається безперервно, від початкового до вищого рівнів самостійності – творчого рівня самостійності. Проста репродуктивна самостійність – це відтворення, яке характеризується виконанням студентами завдань, які вимагають відтворення набутих знань. Під творчою самостійністю розуміють таку діяльність, у результаті якої самостійно відкривають щось нове, нетривіальне. Самостійну роботу студентів при вивченні дисциплін навчального плану у коледжі з використанням інформаційних технологій можна організувати як систему:

- ✓ роботи з електронними виданнями в бібліотеці, підготовки до практичних занять;

- ✓ виконання індивідуальних завдань на основі використання інформаційних технологій;
- ✓ поточної атестації за допомогою електронного тестування;
- ✓ використання освітніх сайтів та автоматизованих навчальних програмних засобів.

Одним із головних аспектів організації самостійної роботи є розробка форм і методів організації контролю за самостійною роботою студентів. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, вноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять. Контроль самостійної роботи студентів включає:

- ✓ відповідь на контрольні або тестові питання;
- ✓ перевірку конспекту;
- ✓ перевірку рефератів;
- ✓ перевірку розв'язаних задач;
- ✓ перевірку розрахунків;
- ✓ перевірку виконаних графічних вправ і завдань;
- ✓ перевірку виконаних індивідуальних завдань.

Значне місце в самостійній роботі студентів займає використання Інтер-нет-технологій для ефективного пошуку інформації. Доступність великої кількості електронних статей, книг, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, які викладено на сайтах університетів, безумовно розширюють творчий потенціал студентів за умов, якщо вони вміють творчо працювати з добутою інформацією. Окрім знання методів пошуку студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації. Важливим для професійної освіти є навчити студента опановувати нову професійну термінологію, оперувати спеціальною термінологією, аргументовано висловлювати власну думку, аналізувати факти, опонувати та вміти вести дискусію. В зв'язку з цим значення набуває самостійна робота з додатковими джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), що забезпечує можливість зіставлення

матеріалу, його узагальнення, порівняння, аналіз, класифікація. Інша важлива проблема студентів – відбір необхідної інформації в мережі. Часто перед студентами постає проблема відсутності розуміння ступеню необхідності інформації та можливостей її застосування, отже, відбір необхідної інформації в мережі та оцінка її якості здебільше стає обов'язковим предметом навчання в рамках будь-якої навчальної програми.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. Організація й проведення експерименту

Під експериментом розуміють «активне вміщування у предмет для точного вивчення окремих частин та відношень у предметі». Сутність педагогічного експерименту характеризується ціле направленим внесенням принципово важливих змін у педагогічний процес по відношенню з задачею дослідження та його гіпотезою. Організація експерименту дозволяє роздивитись відношення між вивчаючими явищами, провести глибокий якісний аналіз та по можливості чітку кількісну оцінку результатів дослідження.

Як правило, ціль експерименту складається в понятті ефективності спеціально організованого педагогічного впливу на розвиток у студентів якостей, здібностей, вмінь та навичок, необхідних у майбутній професійній та керуючій діяльності.

Об'єктами педагогічного експерименту можуть бути: зміст навчального матеріалу; методи навчання, засоби навчання, організаційні форми навчання.

У відношенні цих об'єктів можуть здійснюватись данні дії, виступаючи іноді як інновації, а саме:

- у відношенні змісту навчального матеріалу: модернізація або розробка нового змісту;
- у відношенні методів навчання: розвиток, розробка нового методу, взаємовикористовування з іншими методами;
- у відношенні засобів навчання: розробка нового засобу, використання засобу у нових педагогічних умовах, спільне використання з іншими засобами;
- у відношенні організаційних форм навчання: розробка нових форм, розвиток певної організаційної форми навчання.

Більшість спеціалістів сходяться до того, що в логічно завершеному експерименті можна виділити три етапи: діагностичний, основний та зрівнювальний.

Діагностичний етап. Мета діагностичного етапу – установити базовий рівень деяких показників, наприклад, сформованості знань, сформованості вмінь, середнього балу та т.д. на цьому етапі: вибираються контрольні та експериментальні групи; проводиться аналіз їх однорідностей.

Етап здійснюється або в один період (в одному місяці, в одному семестрі), або у два періоди (у різних семестрах, у різні навчальні роки).

Основний етап. Цей етап відноситься до констатуючого та формуючого експериментам. Саме на цих етапах проводиться те, що вище названо внесенням принципово важливих змін у педагогічний процес у відношенні з задачею дослідження та його гіпотезою.

Зрівнювальний етап. На цьому етапі аналізуються зміни, здійснюючи під впливом формуючого експерименту з об'єктами експерименту, та створюються висновки про ефективність інновацій. На цьому етапі: зрівнюються рівні сформованості деяких засобів; проводиться аналіз достовірності неоднорідностей в рівнях цих засобів.

Дане експериментальне дослідження було проведено з метою перевірки ефективності використання в навчальному процесі методики організації самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання на прикладі вивчення дисципліни «Аналітична хімія».

Для вивчення ситуації з питань організації самостійної позааудиторної роботи студентів було проведено анкетування студентів, дозволило виявити відношення студентів до традиційної самостійної роботи.

Студентам запропонували анкету (додаток 1). У анкетуванні брало участь 100 студентів II курсу з правом на анонімні відповіді. Це дозволило студентам бути більш об'єктивними при відповідях на поставлені питання.

Аналіз анкетних даних виявив, що 80 % студентів готуються до уроків лише перед практичними та семінарськими заняттями, систематично – 14 %, епізодично – 6 %. Дані по першому питанню показують, що далеко не кожний студент регулярно займається, поповнює свої знання щодня, студенти самостійно працювати не привчені, бракує часу та інше.

Аналізуючи ставлення студентів щодо їх позааудиторної роботи, ми бачимо, що лише 50 % студентам необхідно самостійно опрацювати навчальний матеріал, тільки 37 % студентів використовують самостійні роботи, у 58 % студентів труднощі виникають не завжди. Труднощі виникають тому, що завдання не самостійне опрацювання має великий обсяг – 57 % студентів, 25 % студентів зазначили, що не розуміють матеріал на лекційному занятті.

68 % студентів зазначили, що найбільш продуктивно вони працюють вдома, але 49 % студентам потрібна допомога викладача при організації самостійної роботи.

На питання «До яких дисциплін ви готуетесь в першу чергу і чому?», 90 % студентів відповіли, що виконують у першу чергу ті завдання, які посилені для виконання.

100 % студентів відповіли, що їх самостійна робота включає тільки в конспектуванні прочитаного, підготовці до виступів на семінарах, доповіді, реферати, виконання вправ за зразком.

74 % вказали, що їм потрібно, щоб викладач звертав увагу на своєчасне виконання самостійної роботи та 80 % студентів зазначили, що необхідно, щоб викладач коригував самостійно отримані знання.

У процесі проведення експерименту використовувались такі методи:

- контроль із застосуванням системи контрольних та тестових робіт з метою виявлення рівня знань, умінь, навичок та усвідомлення необхідності вивчення дисципліни; рівня сформованості інтелектуальних умінь (виділення головного, порівняння, аналіз, узагальнення); рівня сформованості самостійності;
- анкетування, з метою пізнавального інтересу до предмета.

Основними критеріями при проведенні експериментального дослідження були обрані:

1. Якість засвоєння знань, умінь, навичок.

2. Якості особистості:

- сформованість інтелектуальних умінь (аналізувати, узагальнювати, виділяти головне, порівнювати).

Метою формуючого експерименту є порівняння навчального процесу при традиційній організації самостійної роботи студентів та запропонованої методики організації самостійної роботи студентів на прикладі вивчення дисципліни «Аналітична хімія». (Додаток 2)

У групі Т-21 заняття було проведено у традиційній формі згідно з навчальною програмою. Викладач розповів про сутність організації навчання, про його види, форми. Студенти конспектували навчальний матеріал у зошити. На протязі всього заняття тільки декілька студентів проявили активність, решта слухали викладача та конспектували навчальний матеріал.

У групі Т-22 заняття було проведено згідно із запропонованою методикою організації самостійної роботи студентів на прикладі дисципліни «Аналітична хімія». Студенти експериментальної групи працювали самостійно не тільки в позааудиторний час (робота з додатковою літературою, нормативними джерелами, підготовка до виступів на семінарах), але й в аудиторії. Для активізації самостійної роботи використовувалися такі нетрадиційні форми, як вирішення педагогічних ситуацій.

Таким чином, при втіленні методики організації самостійної роботи студентів на прикладі дисципліни «Аналітична хімія» студенти раціонально використовують час, що дозволяє закріпити теоретичний матеріал шляхом практичних завдань, підвищити пізнавальну активність студентів, формувати навички аналізу, розвивати мислення.

Отже, експериментальне дослідження було проведено з метою перевірки ефективності використання в початковому процесі методики організації самостійної роботи студентів на прикладі вивчення дисципліни «Аналітична хімія».

У ході формуючого експерименту було зроблено порівняння результатів навчального процесу при традиційній організації самостійної роботи студентів та при використанні запропонованої методики організації самостійної роботи студентів на прикладі дисципліни «Аналітична хімія» у вищому навчальному закладі є ефективним за таких педагогічних умов: включення у навчальний процес завдань, що моделюють майбутню професійну діяльність студентів; постійне підвищення

рівня самостійності студентів шляхом включення у навчальний процес завдань підвищеної складності; своєчасний контроль з боку викладача, поступове виховання потреби та навичок самоконтролю; різноманітність у формах та методах проведення занять; створення позитивного мікроклімату на заняттях, атмосфери співробітництва між студентами та викладачем.

2.2. Аналіз отриманих результатів

Експериментально-дослідна робота виявила, що ефективність організації самостійної роботи студентів коледжу в процесі їхньої фахової підготовки забезпечується комплексом педагогічних умов: оновленням змісту навчального матеріалу, його структурування, методів реалізації та методичного забезпечення курсу хімії з урахуванням сучасного рівня науки; вивченням індивідуальних навчальних можливостей студентів з метою виховання у них інтересу до знань, стимулювання їхньої пізнавальної активності та індивідуального планування самостійної роботи у процесі освіти; озброєнням студентів навичками самостійної навчальної роботи, забезпечення наступності у процесі виховання самостійності на кожному етапі навчання у коледжі; впровадженням доцільного педагогічного керівництва самостійною роботою студентів.

У ході експериментального викладання хімії в специфічних умовах коледжу ефективним виявилось формування змісту курсу на основі взаємозв'язку чотирьох аспектів: наукового комунікативно-функціонального, професійного, організаційно-дидактичного і через створену систему типових навчальних завдань. Все це вплинуло на зміну структурних складових компонентів навчальної програми хімії. Процес засвоєння студентами знань з «Аналітичної хімії», формування навичок здійснення самостійної навчальної діяльності виявився особливо ефективним за умови розподілу навчального матеріалу на окремі завершені навчальні одиниці за укрупненим принципом; визначення дидактичної мети кожної з них, видів, форм і методів самостійної фронтальної та індивідуальної роботи студентів; забезпечення реалізації дидактичної мети кожної навчальної одиниці, здійснення постійного зворотного зв'язку за допомогою самоконтролю студентів і контролю викладачів.

У ході експерименту підтверджено необхідність урахування індивідуальних навчальних можливостей студентів різних курсів з метою розвитку навичок здійснювати самостійно навчальну роботу та індивідуального планування їхньої самостійної роботи у процесі освіти.

Суттєву роль в активізації самостійної роботи студентів і їхньої навчальної діяльності відіграла спеціально здійснювана система заходів для забезпечення співпраці викладачів і студентів: створення позитивного фону в їхніх взаєминах; використання активних методів і форм організації навчання на заняттях з хімії; виклад лекційного матеріалу з орієнтацією на укрупнення навчального матеріалу та проведення семінарських занять, комунікативно-функціональна й професійно зорієнтована спрямованість практичних занять, використання навчальних ігор. Значному підвищенню ефективності самостійної роботи студентів у процесі їхньої освіти сприяло використання стандартизованого контролю, тестування, а також розроблена автором система здійснення самоконтролю студентами самостійної навчальної діяльності.

Експериментальне дослідження організації самостійної роботи студентів педколеджу в процесі викладання «Аналітичної хімії» підтвердило правильність її вихідних теоретичних положень і ефективність визначених педагогічних умов.

Сукупність отриманих наукових висновків та практичних рекомендацій має важливе значення для професійної підготовки майбутніх спеціалістів харчової промисловості у вищих навчальних закладах II рівня акредитації.

Проведене дослідження дало змогу сформулювати ряд пропозицій. Виявлено необхідність створення підручників, методичних посібників з курсу “Аналітична хімія” із системою орієнтирів на самостійну роботу студентів.

До подальших напрямків досліджень цієї важливої проблеми вважаємо за доцільне віднести: виявлення педагогічних умов забезпечення наступності у підготовці студентів вищих навчальних закладів різного рівня акредитації до самостійної роботи у процесі їхньої професійної освіти; розроблення спеціальних засобів оцінювання і діагностичних методик для проведення контролю за самостійною навчальною діяльністю.

ВИСНОВКИ

Забезпечення педагогічних умов організації самостійної роботи студентів сприяє усвідомленому і ґрунтовному засвоєнню теоретичного матеріалу, активізації провідних видів їхньої навчальної діяльності, урізноманітненню форм контролю за результатами її виконання, формуванню стійкої мотивації до ціложиттєвої самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців, стимулюванню їх професійного саморозвитку та професійної самоактуалізації.

Раціональна організації самостійної роботи студентів з використанням інноваційних форм та інформаційних технологій дозволяє не тільки інтенсифікувати роботу в якісному засвоєнні навчального матеріалу, а й закладає основи подальшої постійної самоосвіти та самовдосконалення, а інформаційно-освітнє середовище, яке створюється за допомогою інтеграції сукупності програмно-апаратних та традиційних форм навчання визначає самостійну роботу студента як більш незалежну, пріоритетну та творчу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ АТЕСТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Алексюк А. М. Організація самоосвітньої роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навч. посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий та ін. – К. : ІСДО, 1993 – 336 с.
2. Князян М. О. Засоби самоактуалізації особистості вчителя- дослідника // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Педагогічні науки. – Ізмаїл, 2004. Вип. 17. – С. 33–39.
3. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. – К : Вища школа, 1990. – 248 с.
4. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – Грамота, 2003. – 216 с.
5. Литвиненко М. В. Проектирование результатов подготовки специалистов в условиях модульной системы обучения: методическое пособие / М. В. Литвиненко. – М. : Изд-во МИИГ АйК, 2006 . – 66 с.
6. Сенашенко В. Самостоятельная работа студентов: актуальные проблемы / В. Сенашенко, Н. Жалнина // Высшее образование в России. – 2006. – № 7 . – С. 103–109.
7. Середа І. В. Педагогічна підготовка вчителя в сучасному університеті // Неперервна професійна освіта: теорія і практика . Науково- методичний журнал . – Київ, 2003. – Вип. 2. – С. 27–33.
8. Шимко І. М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04, "Теорія і методика професійної освіти" / І. М. Шимко. – Кривий Ріг, 2003. – 199 с. 11
9. Чернігівська Н. С. Самоосвіта студентів в умовах модульного навчання / Н. С. Чернігівська // Проблема особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень : тези доп. VII Всеукр. конф. молодих науковців (28 жовт. 2004 р.). – К., 2005. – С. 216–218.

РЕСУРСИ ІНТЕРНЕТ

Обласні інститути післядипломної педагогічної освіти які мають власні Web-сайт:

1. Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України
www.cippe.edu-ua.net
2. Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти
www.sf.ukrtel.net/krippe
3. Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників www.edu.vn.ua/ipopp
4. Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
<http://doippo.iatp.org.ua>
5. Донецький обласний інститут післядипломної освіти
www.osvita.donetsk.ua
6. Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
www.zippo.polesye.net
7. Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів
www.kristti.kiev.ua
8. Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
www.loippo.lviv.ua
9. Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
www.moippo.iatp.org.ua
10. Одеський обласний інститут удосконалення вчителів www.osvita.od.ua
11. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського <http://ipe.poltava.ua>
12. Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
www.rivne.iatp.org.ua/mroippo
13. Харківський обласний науково-методичний інститут безперервної освіти
<http://www.edu-postdiploma.kharkov.com>
14. Хмельницький обласний інститут післядипломної освіти
www.olimpiada.km.ua <http://infocom.km.ua/~hmoivu>